FIL-QORTI TAL-APPELL KRIMINALI

Onor. Imħallef Dr. Aaron M. Bugeja M.A. (Law), LL.D. (melit)

Illum 27 t'Ottubru 2022

Appell numru 66/2022

Il-Pulizija
vs.
Daren DEBONO

Il-Qorti rat is-segwenti:

A. L-IMPUTAZZJONIJIET

1. Dan huwa appell minn sentenza mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati (Malta) nhar il-21 ta' Frar 2022 kontra Darren DEBONO (detentur tal-karta tal-identita' bin-numru 247477M) li ġie mixli talli:

   Nhar is-17 ta' Frar 2022 għall-ħabta tas-2.30om waqt il-prosegwiment tal-kumpilazzjoni numru 690/2010/1 fl-ismijiet Il-Pulizija vs. Vincent Muscat f'awla nru 11, fl-edifiċċju tal-Qorti, Valletta quddiem il-Maġistrat Dr. Monica Vella LLD :-

(i) Bħala xhud, ma riedx jaħlef jew jixhed meta hekk meħtieġ mill-Qorti; u
(ii) Irrenda ruħu reċediv b'diversi sentenzi definittivi mogħtija mill-Qrati ta' Malta.

B. IS-SENTENZA APPELLATA

2. Permezz tas-sentenza aktar 'il fuq imsemmija, il-Qorti tal-Maġistrati (Malta), wara li rat l-Artikoli 31, 522(2), 49 u 50 tal-Kapitolu 9 tal-Liġijiet ta' Malta, sabet lill-imputat ħati tal-ewwel imputazzjoni u sabitu reċediv skont it-tieni imputazzjoni u bl-applikazzjoni ta' żieda bi grad ikkundannatu piena karċerarja ta' sitt xhur kif ukoll multa ta' Ewro 4,600.

C. L-APPELL INTERPOST

3. Illi DEBONO appella minn din is-sentenza fejn talab lil din il-Qorti sabiex joġgħobha tirriforma s-sentenza appellata billi tħassarha u tirrevokaha biex b'hekk tillibera lill-appellant minn kull imputazzjoni u fin-nuqqas sabiex tikkundannah għal piena anqas ħarxa fiċ-ċirkostanzi u dan wara li stqarr is-segwenti (in suċċint):

(i) L-akkuża primarja taħt l-Artikolu 522(2) tal-Kapitolu 9 tal-Liġijiet ta' Malta ma setgħet qatt tirnexxi f'dawn il-proċeduri għaliex in effetti l-esponent ħa ġurament li kien amministrat lilu u għalhekk ħalef u inoltre xehed ukoll. Illi verament li l-esponent naqas milli jsemmi l-ismijiet tal-kompliċi li kienu mal-akkużat Vincent Muscat iżda fil-verita' l-kawża hija kontra Vincent Muscat u kien dak il-proċess li kien qiegħed jitmexxa u jiġi kondott quddiem il-Qorti. Illi l-esponent dak li kellu jgħid fil-kawża kontra l-akkużat qalu u għalhekk bid-dovut rispett wieħed ma jistax jargumenta li l-elementi tal-artikolu li kien akkużat bih l-esponent ġew sodisfatti.

(ii) Illi mingħajr preġudizzju għall-ewwel aggravju, l-esponet jikkontendi li meta l-Ewwel Qorti kkundannatu l-massimu possibli ta' piena, l-imsemmija piena erogata kienet ħarxa żżejjed. Illi jingħad li l-esponent spjega li għamel dak li għamel għaliex kien qed jibża għas-sigurta' ta' familtu. Il-Qorti sfortunatament dan l-element ta' biża' baqgħet tgħid li ma jeżistix, raġunament fil-każ odjern kompletament bir-rispett kollu żbaljat għaliex ma jirriflettix il-verita'. Illi għalhekk l-esponent iqis li hemm raġunijiet biżżejjed biex almenu jkun hemm tnaqqis fil-piena erogata.

D. IL-PARTI ĠENERALI

4. Illi din il-Qorti hija Qorti ta' reviżjoni tas-sentenza tal-Qorti tal-Maġistrati u ma tbiddilx l-apprezzament tal-provi magħmul mill-Qorti tal-Maġistrati meta dik il-Qorti tkun legalment u raġonevolment

korretta fl-apprezzament li hija kienet għamlet. Fis-sentenza **Ir-Repubblika ta' Malta vs Emanuel ZAMMIT** deċiża mill-Qorti tal-Appell Kriminali (Sede Superjuri)[1] intqal:

> kif dejjem gie ritenut huwa principju stabbilit fil-gurisprudenza ta' din il-Qorti li hija ma tiddisturbax l-apprezzament dwar il-provi maghmul mill-ewwel Qorti jekk tasal ghall-konkluzjoni li dik il-Qorti setghet ragjonevolment u legalment tasal ghall-konkluzjoni li tkun waslet ghaliha. Fi kliem iehor, din il-Qorti ma tirrimpjazzax id-diskrezzjoni fl-apprezzament tal-provi ezercitata mill-ewwel Qorti izda taghmel apprezzament approfondit tal-istess biex tara jekk dik l- ewwel Qorti kinitx ragjonevoli fil-konkluzjoni taghha. Jekk, izda, din il-Qorti tasal ghall-konkluzjoni li l-ewwel Qorti, fuq il-provi li kellha quddiemha, ma setghetx ragjonevolment jew legalment tasal ghall-konkluzjoni li tkun waslet ghaliha, allura din tkun raguni valida, jekk mhux addirittura impellenti, sabiex din il-Qorti tiddisturba dik id-diskrezzjoni u konkluzjoni.

5. Anke jekk din il-Qorti tistħarreġ ix-xiehda li tkun tressqet quddiem il-Qorti tal-Maġistrati, ir-rwol ta' din il-Qorti jibqa' dak ta' reviżjoni tad-deċiżjoni mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati. Fil-kors ordinarju tal-funzjoni tagħha, ma ssirx Qorti ta' ritrattazzjoni, u ma terġax tisma' l-każ u tiddeċiedi l-każ mill-ġdid. Id-deċiżjoni jekk l-imputat ikunx ħati

---

[1] Tal-21 t'April 2005. Ara wkoll Ara, fost ohrajn, l-Appelli Kriminali Superjuri: **Ir-Repubblika ta' Malta vs Domenic Briffa**, 16 ta' Ottubru 2003; **Ir-Repubblika ta' Malta vs Godfrey Lopez** u r-**Repubblika ta' Malta v. Eleno sive Lino Bezzina** 24 ta' April 2003, **Ir-Repubblika ta' Malta vs Lawrence Asciak sive Axiak** 23 ta' Jannar 2003, **Ir-Repubblika ta' Malta vs Mustafa Ali Larbed**; **Ir-Repubblika ta' Malta vs Thomas sive Tommy Baldacchino**, 7 ta' Marzu 2000, **Ir-Repubblika ta' Malta vs Ivan Gatt**, 1 ta' Dicembru 1994; u **Ir-Repubblika ta' Malta vs George Azzopardi**, 14 ta' Frar 1989; u l-Appelli Kriminali Inferjuri: **Il-Pulizija vs Andrew George Stone**, 12 ta' Mejju 2004, **Il-Pulizija vs Anthony Bartolo**, 6 ta' Mejju 2004; **Il-Pulizija vs Maurice Saliba**, 30 ta' April 2004; **Il-Pulizija vs Saviour Cutajar**, 30 ta' Marzu 2004; **Il-Pulizija vs Seifeddine Mohamed Marshan** et, 21 ta' Ottubru 1996; **Il-Pulizija vs Raymond Psaila et**, 12 ta' Mejju 1994; **Il-Pulizija vs Simon Paris**, 15 ta' Lulju 1996; **Il-Pulizija vs Carmel sive Chalmer Pace**, 31 ta' Mejju 1991; **Il-Pulizija vs Anthony Zammit**, 31 ta' Mejju 1991.

Fil-kawża **Ir-Repubblika ta' Malta vs Domenic Briffa** ġie mistqarr li :

> Kif gie ritenut diversi drabi, hawn qieghdin fil-kamp ta' l- apprezzament tal-fatti, apprezzament li l-ligi tirrizerva fl- ewwel lok lill-gurati fil-kors tal-guri, u li din il-Qorti ma tiddisturbahx, anke jekk ma tkunx necessarjament taqbel mija fil-mija mieghu, jekk il-gurati setghu legittimament u ragonevolment jaslu ghall-verdett li jkunu waslu ghalih. Jigifieri l-funzjoni ta' din il-Qorti ma tirrizolvix ruhha f'ezercizzju ta' x'konkluzjoni kienet tasal ghaliha hi kieku kellha tevalwa l-provi migbura fi prim'istanza, imma li tara jekk il-verdett milhuq mill-gurija li tkun giet "properly directed", u nkwadrat fil-provi prodotti, setax jigi ragonevolment u legittimament milhuq minnhom. Jekk il-verdett taghhom huwa regolari f'dan is-sens, din il-Qorti ma tiddisturbahx (ara per ezempju Ir-Repubblika ta' Malta v. Godfrey Lopez u r-Repubblika ta' Malta v. Eleno sive Lino Bezzina decizi minn din il-Qorti fl-24 ta' April 2003, Ir-Repubblika ta' Malta v. Lawrence Asciak sive Axiak deciza minn din il-Qorti fit-23 ta' Jannar 2003, Ir-Repubblika ta' Malta v. Mustafa Ali Larbed deciza minn din il-Qorti fil-5 ta' Lulju 2002, ir-Repubblika ta' Malta v. Thomas sive Tommy Baldacchino deciza minn din il-Qorti fis-7 ta' Marzu 2000, u r-Repubblika ta' Malta v. Ivan Gatt deciza minn din il-Qorti fl-1 ta' Dicembru 1994).

jew le teħodha l-Qorti tal-Maġistrati, li għandha d-dover li tanalizza l-provi u l-argumenti legali kollha u tasal għall-konklużjonijiet tagħha.[2]

6. Din il-Qorti, b'hekk tirrevedi s-sentenza tal-Qorti tal-Maġistrati billi tara jekk u safejn, bis-saħħa tal-provi li jkunu ġew miġjuba mill-partijiet u tal-argumenti legali dibattuti quddiem il-Qorti tal-Maġistrati, setgħetx dik il-Qorti legalment u raġonevolment tasal għall-konklużjoni milħuqa minnha fis-sentenza tagħha. Biex tagħmel dan ix-xogħol ta' reviżjoni din il-Qorti, tkun trid tifli l-provi u l-argumenti miġjuba quddiem il-Qorti tal-Maġistrati u tara jekk, u safejn, b'dawk il-provi li kellha quddiemha, il-Qorti tal-Maġistrati setgħetx tasal għall-konklużjonijiet tagħha kif jidhru fis-sentenza b'mod tajjeb u skont il-Liġi.

7. Jekk din il-Qorti tara li l-Qorti tal-Maġistrati setgħet tasal għall-konklużjonijiet li waslet għalihom skont il-provi u l-argumenti legali li kellha quddiemha, anke jekk dik ma kienetx l-unika konklużjoni li dik il-Qorti setgħet tasal għaliha, allura din il-Qorti ma tibdilx il-konklużjonijiet milħuqa mill-Qorti tal-Maġistrati. Dan peress li jekk il-Qorti tal-Maġistrati tkun għamlet xogħolha tajjeb, din il-Qorti ma tistax taqbad u tibdlilha s-sentenza tagħha, jekk mhux għax ikun hemm raġuni valida. Il-fatt biss li l-appellant ma jkunx jaqbel mal-konklużjonijiet tas-sentenza tal-Qorti tal-Maġistrati mhux biżżejjed biex din il-Qorti tibdel is-sentenza tal-Qorti tal-Maġistrati.

8. Jekk mill-banda l-oħra din il-Qorti tara li, mill-provi li nġiebu jew mill-argumenti legali imresqin quddiemha, l-Qorti tal-Maġistrati tkun żbaljat fl-apprezzament tal-provi jew fl-interpretazzjoni tal-argumenti legali imresqin quddiemha, b'mod li allura din il-Qorti tqis ma jkunx sigur u sodisfaċenti li tistrieħ fuq dawk il-konklużjonijiet, allura din il-Qorti imbagħad għandha s-setgħa u d-dmir li tibdel dik is-sentenza mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati, jew dawk il-partijiet minnha li jirriżultaw li jkunu żbaljati jew li ma jirriflettux il-Liġi.[3]

[2] u dan sakemm ma jkunx hemm raġunijiet eċċezzjonali entro l-parametri ta' dak li jipprovdi l-artikolu 428(3)(5) tal-Kodiċi Kriminali li din il-Qorti tkun tista' tiddeċiedi hi l-meritu tal-kawża.

[3] Ara wkoll, fost oħrajn, l-Appelli Kriminali Superjuri: **Ir-Repubblika ta' Malta vs Rida Salem Suleiman Shoaib**, 15 ta' Jannar 2009; **Ir-Repubblika ta' Malta vs Paul Hili**, 19 ta' Gunju 2008; **Ir-Repubblika ta' Malta vs Etienne Carter**, 14 ta' Diċembru 2004; **Ir-Repubblika ta' Malta vs Domenic Briffa**, 16 ta' Ottubru 2003; **Ir-Repubblika ta' Malta vs Godfrey Lopez** u **Ir-Repubblika ta' Malta vs Eleno sive Lino Bezzina,** 24 ta' April 2003; **Ir-Repubblika ta' Malta vs Lawrence Asciak sive Axiak,** 23 ta' Jannar 2003, **Ir-Repubblika ta' Malta vs Mustafa Ali Larbed**, 5 ta' Lulju 2002; **Ir-Repubblika ta' Malta vs Thomas sive Tommy Baldacchino**, 7 ta' Marzu 2000, **Ir-Repubblika ta' Malta vs Ivan Gatt**, 1 ta' Dicembru 1994; u **Ir-Repubblika ta' Malta vs George Azzopardi**, 14 ta' Frar 1989; u l-Appelli Kriminali Inferjuri: **Il-Pulizija vs Andrew George Stone**, 12 ta' Mejju 2004, **Il-Pulizija vs Anthony Bartolo**, 6 ta' Mejju 2004; **Il-Pulizija vs Maurice Saliba**, 30 ta' April 2004; **Il-Pulizija vs Saviour Cutajar**, 30 ta' Marzu 2004; **Il-Pulizija vs Seifeddine Mohamed Marshan et**, 21 ta' Ottubru 1996; **Il-Pulizija vs**

9. Dawn il-provi pero jridu qabel xejn ikunu jirrispettaw ir-regoli tal-evidenza fi proċedimenti penali. L-artikolu 637 tal-Kodiċi Kriminali jgħid li għal dak li jirrigwarda xhieda ta' eta' minuri, xhieda tal-imputat kif ukoll ix-xhieda ta' persuni li huma klassifikati taħt l-artikolu 636 tal-Kodiċi Kriminali, fosthom persuni li jkollhom interess fil-kwistjoni li fuqha tkun meħtieġa x-xhieda tagħhom, jew fir-riżultat tal-kawża:

> id-deċiżjoni (dwar il-kredibbilta tagħhom) titħalla fid-diskrezzjoni ta' min għandu jiġġudika l-fatti, billi jittieħed qies tal-imġieba, kondotta u karattru tax-xhud, tal-fatt jekk ix-xhieda għandiex mis-sewwa jew hix konsistenti, u ta' fattizzi oħra tax-xhieda tiegħu, u jekk ix-xhieda hix imsaħħa minn xiehda oħra, u taċ-ċirkostanzi kollha tal-każ.

10. Imbagħad l-artikolu 638 tal-Kodiċi Kriminali jagħmilha ċara li huwa fid-dover tal-Prosekuzzjoni li ġġib il-provi kollha u l-aħjar prova possibbli sabiex il-grad tal-prova tal-Prosekuzzjoni jintlaħaq b'suċċess. Jekk dawk il-provi jkunu jikkonsistu prinċipalment fil-verżjoni ta' xhud waħdieni, il-Qorti xorta waħda tista' tasal sal-grad ta' prova rikjest fi proċedimenti kriminali, jekk dak ix-xhud ikun ġie emnut; u dan peress li f'din l-eventwalita, din ix-xiehda ssir biżżejjed biex tagħmel prova sħiħa u kompluta minn kollox, daqs kemm kieku l-fatt ġie ippruvat minn żewġ xhieda jew aktar. Fil-fatt l-artikolu 638(2) tal-Kodiċi Kriminali jgħid li xhud wieħed waħdu, jekk emnut, huwa suffiċjenti sabiex fuq ix-xiehda tiegħu il-Qorti tkun tista' ssib ħtija. Dan il-prinċipju ġie kkonfermat f'diversi każijiet li dawn il-Qrati kellhom quddiemhom fil-passat.[4] Jiġifieri huwa legalment korrett u permissibbli Qorti ta' Ġustizzja Kriminali tasal li ssib ħtija f'persuna akkużata fuq ix-xiehda ta' xhud wieħed biss.

11. In oltre kif gie ritenut mil-Qorti fl-Appell Kriminali fis-sentenza fl-ismijiet **Il-Pulizija vs Joseph Thorne:**[5]

> mhux kull konflitt fil-provi ghandu awtomatikament iwassal ghall-liberazzjoni tal-persuna akkuzata. Imma l- Qorti, f' kaz ta' konflitt fil-provi, trid tevalwa l-

---

Raymond Psaila et, 12 ta' Mejju 1994; **Il-Pulizija vs Simon Paris**, 15 ta' Lulju 1996; **Il-Pulizija vs Carmel sive Chalmer Pace**, 31 ta' Mejju 1991; **Il-Pulizija vs Anthony Zammit**, 31 ta' Mejju 1991.

[4] Ara fost oħrajn l-appelli kriminali sede inferjuri fl-ismijiet **Il-Pulizija vs Joseph Bonavia** ppreseduta mill-imħallef Joseph Galea Debono u datata s-6 ta' Novembru 2002; **Il-Pulizija vs Antoine Cutajar** ippreseduta mill-Imħallef Patrick Vella u deċiża fis-16 ta' Marzu 2001; **Il-Pulizija vs Carmel Spiteri** ippreseduta mill-Imħallef David Scicluna u deċiża fid-9 ta' Novembru 2011; Ara wkoll **Ir-Repubblika ta' Malta vs Martin Dimech** deċiża mill-Qorti tal-Appell Sede Superjuri u ppreseduta mill-Imħallfin Joseph Filletti, David Scicluna u Joseph R. Micallef u datata 24 ta' Settembru 2004.

[5] Deċiza fid-9 ta' Lulju 2003 mill-Qorti tal-Appell Kriminali Sede Inferjuri ippreseduta mill-Imħallef Joseph Galea Debono.

provi skond il-kriterji enuncjati fl-artikolu 637 tal-Kodici Kriminali w tasal ghall-konkluzzjoni dwar lil min trid temmen u f' hix ser temmnu jew ma temmnux'.

12. F'dan il-kuntest, allura, l-akbar sfida li jkollhom il-Qrati fil-każijiet li jisimgħu hija li jiskopru l-verita storika; u dan peress li l-evidenza li tinġieb quddiemhom - kemm dik diretta, kif ukoll dik indiretta - mhux dejjem neċessarjament twassal għall-dik il-verita'. Xhud jista' jkun konsistenti kemm fil-veritajiet li jgħid, kif ukoll fil-gideb li jista' jkun qiegħed jgħid. U huwa għalhekk li jeżisti wkoll ir-reat ta' sperġur. Il-Qrati ma għandhomx is-setgħa li jaqraw l-imħuħ tan-nies. Il-Qrati jippruvaw jifhmu xi jkollhom f'moħħhom, f'qalbhom u fil-kuxjenza tagħhom in-nies li jidhru quddiemhom biss mill-kliem li jgħidu u mill-egħmil tagħhom. Il-Qrati jridu jistrieħu biss fuq il-provi li jkunu nġiebu quddiemhom – ċjoe l-evidenza diretta jew l-evidenza indiretta.

13. Mill-banda l-oħra biex persuna tiġi misjuba ħatja, il-Liġi kriminali **ma teħtieġx** li din tkun stabbilita b'ċertezza assoluta. Il-Liġi tal-proċedura Maltija hija imnisla mis-sistema Ingliża fejn huwa meħtieġ li biex Qorti ta' Ġustizzja Kriminali tkun tista' ssib ħtija f'akkużat, il-Prosekuzzjoni tkun trid irnexxielha tipprova l-każ tagħha lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni in bażi għall-provi imresqa minnha. Jekk id-Difiża tipprova l-punt tagħha fuq bażi ta' probabbilita, jew tislet argument, inkluż mill-provi tal-Prosekuzzjoni stess, u jirnexxielha ddaħħal dubju dettat mir-raġuni, allura l-Qorti ma tkunx tista' ssib ħtija fl-akkużat.

14. Il-Qorti tkun tista' tasal għal din il-konklużjoni biss wara li tkun għarblet il-provi ammissibbli kollha li jkunu tressqu quddiemha, jiġifieri kemm l-evidenza ordinarja kif ukoll dik esperta, kemm dik diretta u kif ukoll dik indiretta. Fl-aħħar mill-aħħar dik il-Qorti trid tkun żgura moralment, sure fis-sistema Legali Ingliż,[6] li l-każ seħħ skont kif tkun qed tipprospetta l-Prosekuzzjoni lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni. Dan huwa l-ogħla livell ta' prova li l-Liġi teħtieġ biex tinstab ħtija; livell li huwa anqas miċ-ċertezza assoluta, iżda li huwa ogħla mill-bilanċ tal-probabbilitajiet.

15. Fil-każ Ingliż **Majid**,[7] Lord Moses stqarr hekk:

[6] **R v Majid**, 2009, EWCA Crim 2563, CA at 2
[7] ibid.

> Judges are advised by the Judicial Studies Board, as they have been for many years, to direct the jury that before they can return a verdict of guilty, they must be sure that the defendant is guilty.

16. Inoltre, fil-ktieb tagħhom **The Modern Law on Evidence**, Adrian Keane u Paul McKeown[8] jgħidu s-segwenti:

> In the wake of difficulties encountered with the formula of proof beyond reasonable doubt, Majid makes it clear that the direction on the criminal standard must adhere to the formula of proof by being "sure", in accordance with the longstanding advice given to judges by the Judicial Studies Board. That advice currently contained in the Crown Court Bench Book, is simply that the prosecution prove their case if the jury, having considered all the relevant evidence, are sure that the accused is guilty. Further explanation is described as 'unwise'. If the jury are not sure then, they must find the accused not guilty.

17. Meta jiġi biex ifisser dan il-grad ta' prova fi proċedimenti kriminali, l-Imħallef William Harding kien xi drabi jirreferi għal dal-kunċett bħala l-prinċipju **tas-sikurezza**. Hekk per eżempju fl-appell kriminali fl-ismijiet **Il-Pulizija vs Joseph Peralta** deċiża mill-Qorti Kriminali nhar il-25 t'April 1957 dik il-Qorti kienet qalet li f'dak il-każ, in bażi għall-provi miġjuba quddiemha hija setgħet tasal **b'sikurezza** għall-konklużjoni fir-rigward tal-istat tal-imputat, liema stat fattwali kellu jiġi pruvat in bażi għal suffiċjenza probatorja lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni. B'hekk dik il-Qorti ġja fl-1957 kienet irrikonoxxiet l-ekwivalenza bejn l-istat mentali ta' sikurezza mas-suffiċjenza probatorja lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni, kif ukoll illum rifless fil-ġurisprudenza l-aktar reċenti fl-Ingilterra u Wales.

18. Il-kelma sikurezza, hija identika għall-kelma Taljana *sicurezza*. Skont id-Dizjunarju Treccani, *sicurezza* tfisser :

> **sicurezza** /siku'rets:a/ s. f. [der. di *sicuro*]. - **1.** [condizione che consente di eliminare o prevenire pericoli, danni, rischi: *per maggiore s. ho portato con me i medicinali*] ≈ agio, comodità, (*ant.*) sicurtà, tranquillità. ↔ pericolosità, rischiosità....
> **2. a.** [condizione di chi è sicuro di sé: *affermare qualcosa con s.*] ≈ certezza, decisione, risolutezza.[9]

19. Dan allura juri li l-kunċett tas-sikurezza msemmi mill-Imħallef Harding u l-kunċett taċ-ċertezza huma sinonimi u allura jfissru l-

[8] Oxford University Press, 2012, p. 106 – 108.
[9] https://www.treccani.it/vocabolario/sicurezza_%28Sinonimi-e-Contrari%29/; aċċessat fl-14 t'Ottubru 2022.

istess. Kumplimentari ma dan jirriżulta mill-Oxford Learner Dictionaries illi l-kelma Ingliża *sure* hija sinonima mal-kelma l-oħra *certain*.[10] B'hekk dik il-Qorti ġja fl-1957 kienet irrikonoxxiet l-ekwivalenza bejn l-istat mentali ta' sikurezza mas-sufficjenza probatorja lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni kif rifless fil-ġurisprudenza fi żmienu skont **R. vs. Kritz**[11], kif ukoll illum grazzi għall-ġurisprudenza l-aktar reċenti fl-Ingilterra u Wales skont il-każ **Majid** imsemmi iżjed il-fuq.

20. U huwa biss meta jkun hemm **id-dubju veru, bażat fuq ir-raġuni, fuq is-sens komun u fuq il-buon sens, ċjoe d-dubju li jibqa' jippersisti wara li jsir stħarriġ dettaljat u b'attenzjoni, b'diliġenza u b'mod imparzjali tal-provi u l-argumenti kollha li jkunu ġew imresqin mill-Prosekuzzjoni u mid-Difiża** li mbagħad, jekk jibqa' jippersisti dan id-dubju, jkun jista' jingħad li dak il-livell ta' sikurezza, ossija sufficjenza probatorja lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni ma jkunx intlaħaq; u li allura bħala konsegwenza, il-Qorti ma tkunx tista' tiddikkjara lill-ħati tal-akkużi miġjuba kontrih.

21. Meta l-partijiet fi proċeduri penali, jagħżlu li jresqu prova, huma jridu jissodisfaw il-best evidence rule, ċjoe jridu jresqu l-aħjar prova li tkun tista' tiġi preżentata fil-każ konkret. Fis-sentenza fl-ismijiet **Ir-Repubblika ta' Malta vs George Spiteri** deċiża mill-Qorti tal-Appell Kriminali, ġie ritenut is-segwenti:

> Huwa principju fondamentali fil-process kriminali li l-ligi tesigi li kull min jrid jipprova xi haga, ghandu jressaq l-ahjar prova, u dan jista' biss jaqa' fuq prova sekondarja kemm il-darba din l-ewwel jew l-ahjar prova mhiex disponibbli. Hu veru wkoll, izda, li min ghandu jiggudika jista', skond il-ligi, u minkejja dan il-principju fondamentali appena msemmi, joqghod fuq ix-xhieda anke ta' persuna wahda jekk b'dak li tghid din il-persuna, jikkonvinci lill-gudikant sal-grad tal-konvinciment morali mill-htija tal-persuna akkuzata.

22. Illi huwa importanti wkoll li din il-Qorti tirreferi għar-regola tal-hearsay u kif din tiġi applikata fil-kamp penali Malti. L-artikoli 598 u 599 tal-Kodiċi ta' Organizazzjoni u Proċedura Ċivili (Kap 12) li jirregolaw **il-hearsay evidence**, u reżi applikabbli fi proċedimenti quddiem Qrati ta' Ġustizzja Kriminali bis-saħħa tal-artikoli 520(1)(d) u 645 tal-Kodiċi Kriminali jgħidu kif ġej:

---

[10] https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/sure_1?q=sure aċċessat fl-14 t'Ottubru 2022.
[11] [1950] 1 KB 82 fejn Lord Goddard stqarr illi *the jury must not return a verdict against the defendant unless they feel sure…*

598. (1) Bħala regola, il-qorti ma tiħux qies ta' xiehda dwar fatti li x-xhud igħid li ġie jafhom mingħand ħaddieħor jew li qalhom ħaddieħor li jista' jinġieb biex jagħti xiehda fuq dawk ilfatti.

(2) Il-qorti tista', ex officio, jew fuq oppożizzjoni tal-parti, ma tħallix jew tiċħad li jsiru mistoqsijiet bi skop li jittieħdu xiehda bħal dawk.

(3) Iżda l-qorti tista' ġġiegħel lix-xhud li jsemmi l-persuna li mingħandha jkun sar jaf il-fatti li għalihom jirriferixxu dawk ilmistoqsijiet.

599. Il-qorti tista', skont iċ-ċirkostanzi, tippermetti xiehda fuq kliem ħaddieħor u tieħu qies tagħha, meta dan l-istess kliem ħaddieħor ikollu, fih innifsu, importanza sostanzjali, fuq il-meritu tal-kawża jew ikun jagħmel parti mill-meritu; inkella meta dan ħaddieħor ma jkunx jista' jinġieb biex jixhed, u l-fatti jkunu tali li ma jkunux jistgħu jiġu ppruvati sewwa xort'oħra, l-aktar f'każijiet ta' twelid, ta' żwieġ, ta' mewt, ta' assenza, ta' servitù, ta' rjieħ ta'immobbli, ta' pussess, ta' drawwiet, ta' ġrajjiet storiċi pubbliċi, ta'reputazzjoni jew ta' fama, ta' kliem jew fatti ta' nies li mietu jew li jkunu assenti u li ma kellhom ebda interess li jgħidu jew jiktbu l-falz, u ta' fatti oħra ta' interess ġenerali jew pubbliku jew li jkunu magħrufa minn kulħadd.

23. Fil-kawża deċiża minn din il-Qorti diversament presjeduta fl-ismijiet **Il-Pulizija vs Janis Caruana** tal-14 ta' Mejju 2012 mill-Imħallef Lawrence Quintano il-kwistjoni tal-**hearsay evidence** kienet ġiet indirizzata b'dan il-mod:

21. Bir-rispett kollu, il-hearsay rule tagħna (fl-artikolu 599) mhix daqshekk riġida daqs kemm wieħed jaħseb. Fil-fatt l-ewwel parti ta' dan l-artikolu jgħid hekk:
'599. Il-qorti tista', skont iċ-ċirkostanzi, tippermetti xiehda fuq kliem ħaddieħor u tieħu qies tagħha, meta dan l-istess kliem ħaddieħor ikollu, fih innifsu, importanza sostanzjali, fuq il-meritu tal-kawża jew ikun jagħmel parti mill-meritu; inkella meta dan ħaddieħor ma jkunx jista' jinġieb biex jixhed, u l-fatti jkunu tali li ma jkunux jistgħu jiġu ppruvati sewwa xort'oħra,'

22. Fil-fatt fil-kawża 'Joseph Mary Vella et versus il-Kummissarju tal-Pulizija' il-Qorti Kostituzzjonali nhar it-13 ta' Jannar 1988 qalet hekk:
'Issa, fil-każ preżenti, si tratta ta' depożizzjoni ta' xhud dwar x'qallu ħaddieħor li ma jistax jiġi prodott minħabba li x-xhud ġie marbut bis-sigriet professjonali fuq l-identita' ta'dan il-ħaddieħor. Ċertament il-klem ta' dan il-ħaddieħor jistgħu, fiċ-ċirkostanzi tal-każ, ikollhom importanza sostanzjali fuq il-mertu tal-kawża. Għalhekk il-Qorti ma tara l-ebda raġuni l-għala għandha tiddipartixxi millkonlużjoni tal-ewwel qorti (li tħalli lil dan ix-xhud jiddeponi).'

23.Ukoll fl-Ingilterra u f'Wales ir-regola tal-hearsay m'għadhiex stretta daqsa qabel. Il-Qorti Ewropea Dwar id-Drittijiet tal-Bniedem fil-każ ' Al-Khawaja and Tahery versus the United

Kingdom' tal-15 ta' Diċembru 2011 (deċiżjoni tal-Grand Chamber) qalet hekk f'pargrafu 130:

'However, the Court notes that the present cases have arisen precisely because the legal system in England and Wales has abandoned the strict common law rule against hearsay evidence. Exceptions to the rules have been created, notably in the 1988 and 2003 Acts, which allowed for admission of ST's statement in Al-Khawaja's case and T's statement in Tahery's case.'

24. Fil-każ ta' Al-Khawaja, ST kienet għamlet rapport lill-Pulizija numru ta' xhur sewwa wara li kienet allegatament assaltata minn tabib. ST għamlet suwiċidju qabel il-ġuri. L-Imħallef li ppresieda ħalla li jinqara r-rapport waqt il-ġuri u ta direzzjonijiet appożiti. (Ara paragrafi 9 -19 tal-istess sentenza). Il-Grand Chamber ma sabitx vjolazzjoni talartikolu 6 (ara par.158 tas-sentenza).

25. Issa, jekk wieħed janalizza s-sitwazzjoni fil-każ li jinsab fil-preżent quddiem il-Qorti, ir-rapport bl-ebda mod ma jgħid li min għamel ir-rapport dwar is-serqa indika lill-appellant. Kieku kien hekk ir-rapport kien ikun prova li sar it-tali kliem iżda mhux prova li l-appellant wettaq is-serqa għalkemm l-istess rapport kien ikun jista' jintuża biex jikkorobora provi oħra. (Ara: Subramianiam v Public Prosecutor (1956) 1.W.L.R.956 at 969, PC).2 Fir-rapport odjern m'hemmx xi allegazzjoni bħalma ma għamlet ST fil-każ 'Al-khawaja vs UK' jew xi sitwazzjoni simili għal dak li aċċettat il-Qorti Kostituzzjonali. Hawn għandna biss rapport li saret is-serqa, ta' xhiex, fejn u meta. Min għamel ir-rapport mhux Malti, ma semma lil ebda persuna bħala suspettat, u ma jistax joqgħod jinġieb Malta biex jikkonferma li saret serqa ta' laptop. Terġa' min għamel irrapport ma joqgħodx f'xi pajjiż fil-viċin.

26. Għalhekk il-Qorti, wara li rat iċ-ċirkostanzi tal-każ, u wara li rat l-artikolu 599 tal-Kap 12 res applikabbli għall-Kap 9, qed tiddeċiedi li fil-proċess teżisti prova li hija ammissibbli. Ir-rapport huwa prova li saret is-serqa u ta' xejn aktar.

24. Oltre minn hekk fis-sentenza tal-Qorti Kriminali deċiża nhar l-24 t'Ottubru 2011 fil-kawża fl-ismijiet **Ir-Repubblika ta' Malta vs Mario Azzopardi** ġie deċiż is-segwenti:

Li l-artikoli relevanti dwar il-Hearsay Rule huma l-artikoli 598 u 599 tal-Kap 12 reżi applikabbli għall-Kap 9 bl-artikolu 645 tal-Kap 9.

Il-każ li mhux l-ewwel darba li ġie ċitat b'approvazzjoni dwar il-hearsay rule f'kawżi ta' natura kriminali huwa Subramaniam v. Public Prosecutor fejn insibu dan il-kliem:
'Evidence of a statement made to a witness by a person who is not himself called as a witness may or may not be hearsay. It is hearsay and inadmissible when the object of the evidence is to establish the truth of what

is contained in the statement. It is not hearsay and is admissible when it is proposed to establish by the evidence, not the truth of the statement, but the fact that it was made. The fact that the statement was made, quite apart from its truth, is frequently relevant in considering the mental state and conduct thereafter of the witness or of some other person in whose presence the statement was made.'

Jekk wieħed jimxi mal-prinċipji ta' dan il-każ allura ċerti persuni li magħhom ikun tkellem l-allegat vittma jistgħu jkunu prodotti (per eżempju, psikologu, għalliem jew social worker, il-ġenituri jew qraba fil-qrib tal-allegat vittma). Dawn jistgħu jixhdu li l-allegat vittma tassew qal hekk. Tali xhieda hija biss prova li l-allegat vittma tassew qal hekk, iżda mhux li dak li qed jgħid l-allegat vittma huwa tassew minnu. Jekk wieħed jeżamina l-ewwel sentenza tal-artikolu 599 tal-Kap 12, wieħed jista' jikkonkludi li l-hearsay rule fil-Liġi tagħna mhix daqshekk assoluta. U filfatt hekk qalet il-Qorti Kostituzzjonali hija u tiddeċiedi il- każ 'Joseph Mary Vella et versus Il-Kummissarju tal-Pulizija' (13 ta' Jannar 1988) fejn il-Qorti kkonfermat digriet tal-Prim'Awla biex jitħalla jixhed Prokuratur Legali li kien marbut bis-sigriet professjonali. Dan tħalla jixhed mingħajr ma kellu jikxef isem it-terza persuna li kienet qaltlu biex il-fatti li fuqhom kellhom jixhed il-Prokuratur Legali. Peress li d-depożizzjoni, li tista' tkun hearsay, tista' tkun prova diretta li ntqal xi ħaġa, ma tistax tiġi esklusa flistadju tal-eċċezzjonijiet preliminari.

F'dak li huma deċiżjonijiet kriminali, il-Qrati tagħna issa ilhom sew isegwu il-prattika dwar il-hearsay rule. (Ara dwar dan il-punt: Ir-Repubblika versus Meinrad Calleja). Reċentement il-Qorti tal-Appell Kriminali diversament preseduta qalet hekk:'

Fil-limit tal-użu li għamlet l-ewwel Qorti tal-okkorenza msemmija, ma hemm xejn irregolari. Hu ben stabbilit li waqt li prova hearsay ma hix prova tal-kontenut ta' dak li jiġi rapportat li ntqal, hi prova li dak rapportat li ntqal fil-fatt intqal fiċ-ċirkostanzi, data, post u ħin li ntqal u in kwantu tali hi ċirkostanza li meħuda ma' provi u ċirkostanza oħra tista' wkoll tikkontribwixxi għall-apprezzament li tagħmel il-Qorti.' (1 t'April 2011 'Il-Pulizija versus Fabio Schembri' preseduta mill-S.T.O. il-Prim Imħallef Dr Silvio Camilleri).

25. Apparti dan fis-sentenza mogħtija mill-Qorti tal-Appell Kriminali fil-kawża fl-ismijiet **Ir-Repubblika ta' Malta vs Angelus Vella**, deċiża nhar it-30 ta' Lulju 2015, ir-regola dwar il-**hearsay evidence** ġiet spjegata b'dan il-mod kwantu sempliċi daqskemm ċar:

Ilu ben stabbilit minn din il-Qorti, kif anki rilevat mill-ewwel Qorti fis-sentenza tagħha, li mhux kull relazzjoni ta' x'qal ħaddieħor tikkostitwixxi hearsay evidence iżda jekk dak rapportat hux hearsay evidence jew le jiddependi mill-użu li wieħed jippretendi li jsir minn dak rakkontat. Jekk dak rakkontat jiġi preżentat bħala prova tal-kontenut tiegħu allura dak ikun hearsay evidence u bħala tali inammissibbli iżda jekk dak rakkontat jiġi preżentat mhux bħala prova tal-kontenut tiegħu iżda bħala prova li dak li ntqal verament intqal fiċ-ċirkostanzi ta' data, post u ħin li fihom intqal allura dan ma jkunx hearsay evidence u huwa ammissibbli għal ċerti għanijiet legali

legittimi bħal sabiex tiġi kontrollata x-xiehda diretta tax-xhud li l-kliem tiegħu ikun qiegħed jiġi rapportat jew, fiċ-ċirkostanzi idoneji, anki sabiex tiġi korroborata xiehda diretta oħra.

26. Illi l-Liġi tafda l-eżerċizzju tal-analiżi tal-provi primarjament f'idejn il-Qorti tal-Maġistrati. Dan peress li l-Qorti tal-Maġistrati tkun fl-aħjar qagħda tqis il-provi kollha għax, normalment, tkun għexet personalment il-proċess quddiemha. Hija tkun setgħet tara u tisma' lix-xiehda jixhdu quddiemha - ħaġa li din il-Qorti ma kellhiex l-opportunita li tagħmel. U għalhekk huwa għaqli li l-Liġi tħalli prinċipalment dan l-eżerċizzju ta' analiżi u apprezzament tax-xiehda tax-xhieda f'idejn il-Qorti tal-Maġistrati; liema eżerċizzju huwa importanzi ħafna u li din il-Qorti ttih il-piż li jixraqlu, in kwantu ma jistax jiġi disturbat kif ġieb u laħaq.

27. Anke fejn il-Qorti tal-Maġistrati, għal xi raġuni jew oħra, ma tkunx semgħet ix-xhieda kollha hi stess, xorta waħda l-Liġi tafda l-eżerċizzju tal-analiżi u deċiżjoni dwar il-fatti f'idejn il-Qorti tal-Maġistrati. Il-Qorti tal-appell xorta tibqa' Qorti tat-tieni grad, biex, fil-każijiet appellati tara jekk u safejn il-Qorti tal-Maġistrati setgħetx legalment u raġonevolment tasal għall-konklużjonijiet milħuqa minnha in bażi għall-dawk il-provi u l-argumenti legali miġjuba quddiemha. Biss, kif intqal, din il-Qorti ma taqbadx u tibdel id-deċiżjoni tal-Qorti tal-Maġistrati kif ġieb u laħaq, u dan għar-raġuni miġjuba fil-kawża **Il-Pulizija vs Lorenzo Baldacchino** deċiża mill-Qorti Kriminali bħala Qorti tal-Appell deċiża nhar it-30 ta' Marzu 1963 mill-Imħallef William Harding fejn intqal is-segwenti:

> Ma hemmx bżonn jinghad li l-komportament tax-xhud (demeanour) hu fattur importanti ta' kredibilita (ara Powell, On Evidence, p. 505), u kien, ghalhekk, li inghad mill-Qrati Ingliżi segwiti anki mill-Qrati taghna, illi "great weight should be attached to the finding of fact at which the judge of first instance has arrived" (idem, p. 700), appuntu ghaliex "he has had an opportunity of testing their credit by their demeanour under examination".

28. In definittiva, kif intqal minn din il-Qorti diversament presjeduta fis-sentenza **Il-Pulizija vs. Vincent Calleja** deċiża nhar is-7 ta' Marzu 2002 din il-Qorti, bħala Qorti ta' reviżjoni tas-sentenza tal-Qorti tal-Maġistrati ma terġax tagħmel ġudizzju ġdid fuq il-każ f'dak li għandu x'jaqsam mal-valutazzjoni u evalwazzjoni tal-fatti tal-każ, iżda tillimita biss ruħha biex tara jekk id-deċiżjoni tal-Qorti tal-Maġistrati kienetx "unsafe and unsatisfactory" fuq il-bażi tar-riżultanzi li jkollha quddiemha dik il-Qorti. B'hekk din il-Qorti ma tistax tissostitwixxi d-deċiżjoni tal-Qorti tal-Maġistrati sakemm id-

deċiżjoni ta' dik il-Qorti ma tkunx "unsafe and unsatisfactory". Jiġifieri jekk din il-Qorti tara li l-Qorti tal-Maġistrati setgħet legittimament u raġonevolment tasal għall-konklużjonijiet li waslet għalihom fuq il-bażi tal-provi u tal-argumenti legali li kellha quddiemha, allura din il-Qorti ma tistax taqbad u tibdel il-konklużjonijiet ta' dik il-Qorti – anke jekk il-Qorti tal-Appell Kriminali setgħet kienet tasal għal konklużjoni differenti minn dik milħuqa mill-Qorti tal-Maġistrati.

E. II- IL-KONSIDERAZZJONIJIET TA' DIN IL-QORTI

Ikkunsidrat

29. Illi nhar is-17 ta' Frar 2022, l-imputat appellant kien mitlub jixhed mill-Prosekuzzjoni fil-proċeduri fl-ismijiet **Il-Pulizija vs. Vincent Muscat** quddiem il-Maġistrat dottor Monica Vella. Illi din ix-xhieda kienet meħtieġa mill-appellant DEBONO in segwitu għall-patteġġjament milħuq bejn l-Avukat Ġenerali u l-appellant DEBONO f'kawża li tagħha kien skedat jinstema' ġuri fil-bidu ta' Jannar 2022 u dan b'rabta mal-allegat involviment ta' l-istess DEBONO fil-hold up li kien sar fuq il-fergħa tal-HSBC Bank Malta plc f'Ħal Qormi nhar it-30 ta' Ġunju 2010. Wara li ġiet reġistrata l-ammissjoni imtennija tal-imputat appellant DEBONO quddiem il-Qorti Kriminali, dik il-Qorti Kriminali għaddiet għas-sentenza tagħha u bagħtet l-atti kumpilatorji lura lill-Qorti tal-Maġistrati bħala Qorti Istruttorja sabiex din tiġbor ix-xhieda ta' Daren DEBONO fl-isemmija kumpilazzjoni fl-ismijiet **Il-Pulizija vs. Vincent Muscat**.

30. Meta sussegwentement Daren DEBONO ħa l-pedana tax-xhieda biex jixhed fl-imsemmija kumpilazzjoni, huwa mill-ewwel stqarr li:

> irrid niċċara xi ħaġa biss. Jien qiegħed hawn biex nixhed fuq il-każ ta' Vince Muscat...Mhux ħa nsemmi terzi persuni u lanqas ħa nirrispondi mistoqsijiet fuq terzi persuni. Li mhux qegħdin hawn akkużati fl-Awla. M'hu ħa nsemmi lil ħadd. Jien għandi familja. Jien ili ħdax il-sena barra minn dan iċ-ċirku, maqtugħ minn dan it-taħwid u ma rridx li jkolli inkwiet mal-familja.

31. Fil-fatt huwa ma weġibx il-mistoqsijiet kollha li l-Prosekuzzjoni immexxija mill-Ispettur Joseph Mercieca kienet qegħda tagħmillu, minkejja l-insistenza tal-Qorti. B'hekk dik il-Qorti mxiet skont is-setgħat mogħtija lilha mill-Artikolu 522 tal-Kodiċi Kriminali wara li l-appellant DEBONO baqa' jinsisti li fejn si tratta ta' terzi persuni, u

kwindi mhux għal persuna tal-akkużat f'dawk il-proċeduri nonche' Vincent Muscat, huwa ma kienx sejjer isemmi ismijiet u dan sabiex jipproteġi lill-familjari tiegħu minn xi forma ta' theddid jew perikolu.

32. Il-Qorti tal-Maġistrati bħala Qorti Istruttorja ivverbalizzat li kienet sejra tordna l-arrest immedjat tiegħu ai termini tal-Artikolu 522 tal-Kodiċi Kriminali u ordnat ukoll li DEBONO jitressaq b'urġenza sabiex iwieġeb għal għemilu quddiem il-Qorti kompetenti. Nhar it-18 ta' Frar 2022, Darren DEBONO tressaq b'arrest quddiem il-Qorti tal-Maġistrati bħala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali mixli bl-imputazzjonijiet imsemmija iktar 'il fuq f'din is-sentenza.

Ikkunsidrat

Analiżi tal-provi b'rabta mal-ewwel imputazzjoni miġjuba kontra l-appellant mertu tal-ewwel aggravju tiegħu.

33. L-Artikolu 522 tal-Kodiċi Kriminali jagħti s-setgħa lil Qorti sabiex fejn jidhrilha li jkun meħtieġ, fl-ispirtu tal-aħjar amministrazzjoni tal-ġustizzja, tmexxi xhud lejn is-sewwa in kwantu tagħtih dawk id-direzzjonijiet u twissijiet meqjusa neċessarji fiċ-ċirkostanzi sabiex huwa jixhed il-verita', il-verita' biss u l-verita' sħiħa. Il-Qorti tista' jew sempliċement twissi lil dak ix-xhud - li jkun jidher li qiegħed iħawwad fix-xhieda tiegħu - fuq il-konsegwenzi ta' xhieda inkonsistenti, falza jew selettiva jew inkella żżommu mwarrab għalih waħdu jew saħansitra tordna l-arrest tiegħu.

34. Fil-każ li xhud ma jixhedx is-sewwa, il-Kodiċi Kriminali jikkontempla r-reat ta' **<u>sperġur</u>** fil-każ fejn xhud jixhed il-falz f'kawżi kriminali;[12] jew ir-reat ta' **<u>ġurament falz</u>** fejn persuna li tixhed il-falz quddiem imħallef, maġistrat jew persuna li jkollha s-setgħa bil-Liġi li tamministra l-ġurament iżda mhux f'kawża kriminali.[13]

35. Iżda fejn xhud **<u>ma jkunx irid jaħlef jew jixhed meta meħtieġ mill-Qorti</u>**, huwa ritenut li jkun qiegħed ukoll jikkommetti dan ir-reat speċifiku msemmi fl-artikolu 522(2) tal-Kodiċi Kriminali, li jaqra b'dan il-mod:

[12] Fis-sensi tal-artikolu 104 tal-Kodiċi Kriminali.
[13] U dan fis-sensi tal-artikolu 108 tal-Kodiċi Kriminali.

(2) Kull xhud li ma jkunx irid jaħlef jew jixhed meta hekk meħtieġ mill-qorti jeħel, meta jinsab ħati, multa ta' mhux inqas minn elfejn u tliet mitt euro (€2,300) iżda mhux iżjed minn erbatelef u sitt mitt euro (€4,600) jew priġunerija għal mhux iżjed minntliet xhur, jew dik il-multa u priġunerija flimkien.

36. Sabiex jitqies integrat dan ir-reat, jeħtieġ li jiġi pruvat, lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni li:

(i) L-awtur tar-reat irid ikun 'xhud'. Xhud huwa dak li jiġi biex jixhed minn jeddu jew għax imġiegħel jagħmel dan. Iżda għall-fini ta' dan ir-reat ma jistax jitqies li jinkludi dawk il-persuni li l-Liġi stess ittihom id-dritt li ma jixhdux minħabba li jkunu jiġu mill-akkużat, jew fejn ittihom privileġġ li ma jixhdux biex ma jinkriminawx lilhom infushom, jew minħabba l-istat ta' relazzjoni personali mal-akkużat (sakemm ma jkunux suġġetti għal eċċezzjonijiet imsemmija fil-liġi). **<u>F'dan il-każ allura x-xhud irid ikun tali li jkun xhud kompetenti, xhud li jista' jixhed skont il-Liġi.</u>**

(ii) Minbarra li jrid ikun xhud kompetenti, biex ikun jista' jitqies integrat dan ir-reat, il-Liġi teħtieġ ukoll li dak ix-xhud ikun irid jirrifjuta li jaħlef jew jixhed fuq il-pedana tax-xhieda **<u>meta huwa jkun meħtieġ mill-Qorti sabiex jaħlef jew jixhed (jew it-tnejn)</u>**. Allura r-reat jitqies integrat meta x-xhud, li jkun kemm kompetenti li jixhed kif ukoll jista' jiġi mġiegħel jixhed mill-Qorti, ma jkunx irid jaħlef jew jixhed jew it-tnejn.

37. Kemm xhud li jkun kompetenti u kompellabbli huwa wkoll marbut li jixhed jirriżulta mis-sentenza tal-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili (Sede Kostituzzjonali) fl-ismijiet **Ir-Repubblika ta' Malta vs. Andrew sive Andrea Facchetti et** deċiża nhar it-28 t'April 1997 fejn ġie mistqarr illi l-jeddijiet u d-dmirijiet ta' persuna li titħarrek tixhed huma regolati bl-artikoli 587 sa 590 tal-Kapitolu 12 tal-Liġijiet ta' Malta liema artikoli huma wkoll applikabbli għall-proċeduri kriminali bis-saħħa tal-artikolu 520(1)(d) tal-Kodiċi Kriminali. Bħala regola ġenerali, xhud irid iwieġeb għal kull mistoqsija li l-Qorti tippermetti li ssirlu u l-Qorti tista' ġġiegħlu jwieġeb billi tordna d-detenzjoni tiegħu sakemm ikun ħalef u wieġeb. Hemm klassifiki speċifikati fl-artikolu 588 tal-Kap. 12 li jistgħu ukoll jeħilsu lil xhud milli jixhed, bħal meta x-xhud ikun qassis jew avukat jew bħal fil-każ ta' l-*accountant*, it-tabib jew *marriage counsellor*. Bla dubju ta' xejn il-każ tal-appellant ma jinkwadrax f'xi wieħed minn dawn l-eċċezzjonijiet. L-anqas ma huwa għandu xi privileġġ ieħor bħal meta t-tweġiba tiegħu għall-mistoqsija tista' tassuġġettah għal proċess kriminali. Anzi l-fatt innifsu li huwa issa ġie sentenzjat għall-involviment tiegħu fil-każ

komuni ma Vincent Muscat, jeħilsu minn dan il-privileġġ. L-anqas ma huwa l-każ hawnhekk li l-Qorti għandha xi diskrezzjoni li tiddeċiedi, li ma tqisux li għandu obbligu li jwieġeb xi mistoqsija partikolari, minħabba li t-tweġiba għal dik il-mistoqsija tista' ttelliflu l-ġieħ, jew meta huwa m'għandux ikun imġiegħel jikxef ħwejjeġ li jistgħu jkunu ta' ħsara għas-servizz pubbliku. Il-mistoqsijiet li sarulu ma għandhomx x'jaqsmu mal-aspett tal-ġieħ li kull persuna għandu jkollha. Apparti minn hekk l-appellant ma għandux x'jaqsam mas-servizz pubbliku li bis-saħħa tiegħu setgħa jinvoka xi privileġġ. L-anqas ma dan il-każ għandu x'jaqsam ma dokumenti ta' xi servizz pubbliku jew altrimenti privileġġjati. Fil-każ **Facchetti** imsemmi iżjed il-fuq, dik il-Qorti kienet iddeċidiet li fl-aħħar mill-aħħar ix-xhud retiċenti kellu jwieġeb għall-mistoqsijiet li kellhom isirulu mill-Qorti.

38. Dan allura jfisser li mhux biss bis-saħħa tad-disposizzjonijiet tal-Kodiċi Kriminali iżda anke bir-regoli tal-Kapitolu 12 tal-Liġijiet ta' Malta, l-appellant kien meqjus li għandu jixhed is-sewwa, is-sewwa kollu u xejn ħlief is-sewwa.

39. L-appellant jargumenta li ma setgħax jiġi misjub ħati ta' dan ir-reat imsemmi fl-artikolu 522(2) tal-Kodiċi Kriminali in kwantu huwa la rrifjuta li jieħu l-ġurament u l-anqas irrifjuta li jixhed. Huwa jgħid li aċċetta li jieħu l-ġurament kif ukoll li jixhed fir-rigward tal-involviment tal-imputat fil-każ li huwa kien ordnat li jixhed fih. Huwa biss ma riedx li jsemmi l-involviment ta' persuni oħra li ma kienux akkużati f'dan il-każ li fih kien ordnat jixhed. Jikkonkludi li b'daqshekk huwa ma kienx qiegħed jirrifjuta la li jieħu l-ġurament u l-anqas milli jaħlef meta ordnat.

40. Biss din il-Qorti ma tistax taqbel ma dan ir-raġunament. Dan ir-reat fih żewġ modi kif jista' jiġi integrat : ir-rifjut tal-ġurament jew ir-rifjut tax-xiehda meta meħtieġ mill-Qorti.

41. Meta xhud jiġi msejjaħ jixhed huwa qabel xejn jiġi mogħti l-ġurament skont il-formula msemmija fl-artikolu 632 tal-Kodiċi Kriminali. Dan l-artikolu jobbligah li jintrabat, bil-ġurament jew bid-dikjarazzjoni solenni tiegħu, illi:

> Int A.B. aħlef (jew, wettaq solennement) li x-xiehda li sejjer tagħti, tkun is-sewwa, is-sewwa kollu u xejn ħlief is-sewwa. Hekk Alla jgħinek.

42. Il-mument li xhud, li jkun kompetenti u li jkun jista' jiġi mġiegħel li jixhed jirrifjuta li jieħu dak il-ġurament, huwa jkun passibbli għar-reat kriminali taħt l-artikolu 522(2) tal-Kodiċi Kriminali.

43. Iżda l-mument li xhud imbagħad jieħu dak il-ġurament għax ikun kompetenti li jixhed, kif ukoll huwa jkun jista' jiġi mġiegħel li jixhed, allura f'dak il-punt huwa jsir **obbligat** li jixhed. Jekk għal xi raġuni x-xhud, debitament maħluf, jirrifjuta li jixhed meta jkun hekk meħtieġ mill-Qorti, huwa jkun qiegħed ukoll jikkommetti d-delitt imsemmi fl-artikolu 522(2) tal-Kodiċi Kriminali. Jista' jkun għadu ma lissenx kelma waħda wara l-ġurament. Il-fatt fih innifsu li jagħżel li ma jixhedx meta ma għandux il-jedd, l-għażla jew il-privileġġ li jagħmel dan, jintegra r-reat de quo.

44. Iżda mbagħad jista' jkun hemm sitwazzjonijiet li jmorru lil hinn minn hekk fejn allura xhud li jkun ħa l-ġurament, u jkun xhud li jista' jiġi mġiegħel li jixhed, jagħżel li jibda jixhed, iżda għal xi raġuni jagħżel ukoll li ma jweġibx għall-mistoqsijiet kollha li jsirulu meta jkun hekk meħtieġ mill-Qorti. Hemmhekk ukoll jiskatta dak dispost fl-artikolu 522 tal-Kodiċi Kriminali.

45. Meta l-Liġi teħtieġ li xhud jixhed meta hekk ikun meħtieġ li jixhed mill-Qorti, ix-xhud ikun irid jixhed; u jkun obbligat li jixhed u jwieġeb għall-mistoqsijiet li jkunu qegħdin isirulu. Ma jistax jagħżel hu li jixhed in parti. Huwa obbligat li jixhed dwar il-fatti kollha li huwa jkun jaf bihom. Dan peress li l-għan wara xiehda ta' xhud huwa li jixhed fuq il-fatti kollha li jkunu jikkorrispondu mal-verita storika li jkun esperjenza b'xi wieħed jew iżjed mis-sensi tiegħu. Ladarba jagħżel jew kostrett jixhed, huwa ma jistax ikun selettiv dwar x'jixhed jew ma jixhedx. Ix-xiehda ta' xhud kompetenti u kompellabbli mhix menu a la carte - iżda huwa menu fiss - li jeħtieġu jgħid dak kollu li jkun jaf u li jkun jikkorrispondi mija fil-mija mal-verita storika esperjenzata minnu.

46. Kieku kellu jkun permissibbli li xhud jitħalla jwieġeb għal xi domanda 'l hemm u l-l'hawn jew inkella jkollu l-jedd iwieġeb b'mod evażiv, jew selettiv, ambigwu jew li jdur mal-lewża, isir impossibbli li jintlaħaq l-għan tal-Liġi li ssir ġustizzja fuq ix-xiehda ta' dak ix-xhud u li jkun ħa l-ġurament li jgħid is-sewwa, is-sewwa kollu u xejn ħlief is-sewwa, indipendentement minn kull interess li l-istess x-xhud jista' jkollu.

47. Bl-espressjoni "**xhud li ma jkunx irid jaħlef jew jixhed meta hekk meħtieġ mill-qorti"** l-artikolu 522 tal-Kodiċi Kriminali jinkludi fih l-ipoteżi li xhud ma jkunx irid jieħu l-ġurament jew li jixhed. Il-mument li xhud ikun ħa l-ġurament, huwa mbagħad ikun irid jixhed b'mod sħiħ u komplut billi jgħid is-sewwa, is-sewwa kollu u xejn ħlief is-sewwa. Jista' jagħti l-każ li xhud verament ikun beżgħan li jixhed jew ikollu xi raġuni oħra tberren f'moħħu għaliex huwa jħoss li ma għandux jixhed f'każ partikolari. Iżda jekk ikun xhud kompetenti u li jista' jiġi mġiegħel li jixhed dak il-biża ma jeħilsux mid-dmir li jixhed kif spjegat iżjed il-fuq. Altrimenti jekk xhud kompetenti u li jista' jiġi mġiegħel li jixhed jitħalla jew ma jieħux il-ġurament, jew inkella jagħżel hu x'jgħid u ma jgħidx bil-ġurament tiegħu, għax iħossu skomdu jew beżgħan, allura s-sistema tas-smiegħ u l-ġbir tax-xiehda, li hija s-sinsla tal-liġi tal-evidenza fi proċeduri ġudizzjarji prattikament tikkrolla u ssir inutli. Il-Liġi ma tridx li dan iseħħ u huwa għalhekk li, inter alia, jeżisti dan ir-reat maħluq bl-artikolu 522(2) tal-Kodiċi Kriminali.

48. Dan il-komportament f'xhud mhux l-ewwel darba li jiġi rrilevat mill-Qorti li tkun qiegħda tmexxi kawża u f'dan l-istadju din il-Qorti sejra tislet brani minn ġurisprudenza f'dan is-sens. Fl-appell kriminali **Il-Pulizija vs. Rita Mifsud, Raymond Mifsud, Mary Anne Mifsud u Carmen Portelli** deċiża nhar it-12 ta' Settembru 2003, il-Qorti tal-Appell Kriminali qieset is-segwenti:

> Din il-Qorti, pero`, sejra taghti provvediment fil-konfront tax-xhud Angelo Camilleri. Minkejja dak li nghad aktar 'l fuq f'din is-sentenza, din il-Qorti hi konvinta li dana xhud ma kienx qed jghid il-verita` fiz-zewg deposizzjonijiet tieghu tat-28 ta' Marzu, 2003, meta huwa baqa' jinsisti li ma kien ra u sema' assolutament xejn. Ghalkemm din il-Qorti hadet, fl-imsemmija udjenza, **provvediment skond l-Artikolu 522(1) tal-Kodici Kriminali, dana x-xhud baqa' ma jridx jghid il-verita`. Fil-fehma ta' din il-Qorti hemm aktar minn semplici suspett ragjonevoli ta' spergur da parti ta' dan Camilleri f'dan il-kaz.**[14]

49. Bl-istess mod intqal fil-kawża **Il-Pulizija vs. Omissis** deċiża mill-Qorti tal-Appell Kriminali nhar il-21 ta' Jannar 2010 fejn intqal hekk:

> L-artikolu 522 tal-Kodici Kriminali jiddisponi li l-Qorti tista', fid-diskrezzjoni taghha tmexxi lejn is-sewwa kull xhud li jhawwad fix-xiehda tieghu, billi twissieh, izzommu mwarrab ghalih wahdu jew ukoll billi tordna l-arrest tieghu. L-artikolu 523 umbaghad jiddisponi li meta Qorti jkollha suspett

---

[14] Enfasi ta' din il-Qorti.

ragjonevoli ta' xi prova falza, tista ukoll tordna l-arrest tal-persuna suspettata ta' dik il-prova falza. Issa f' dan il-kaz kien altru milli ovvju li x-xhud Clinton Zammit – li kien gie dikjarat bhala xhud ostili mill-Prosekuzzjoni - **kien rikalcitranti ghall-ahhar u kien qed jixhed b' mod evaziv u jostor il-verita' w li sahansitra kien qed jikkontradici ruhu ma dikjarazzjonijiet li kien ghamel f'okkazzjonijiet precedenti.**[15]

50. U dan jista' wkoll ikun, fil-każijiet kongruwi, punt ta' konverġenza bejn bejn ir-reat imsemmi fl-artikolu 522(2) tal-Kodiċi Kriminali u r-reat ta' sperġur imsemmi fl-artikolu 104 tal-Kodiċi Kriminali. Il-fatt li xhud kompetenti u kompellabbli jiddeċiedi li ma jixhedx dwar dak kollu li jkun meħtieġ minnu mill-Qorti jekwivali għal fatt li huwa jkun qiegħed jirrifjuta li jixhed meta jkun hekk meħtieġ mill-Qorti. Dan peress li bil-ġurament tiegħu huwa jkun intrabat li jgħid is-sewwa, is-sewwa kollu u xejn ħlief is-sewwa. Iżda mill-banda l-oħra jista' wkoll ikun qiegħed fl-istess waqt jikkommetti l-ipoteżi tar-reat ta' sperġur jekk inter alia, wara li jkun wettaq il-ġurament, huwa jagħmel affermazzjoni li tkun falza, jew jinnega affermazzjoni li tkun veritjiera jew saħanistra jonqos li jafferma l-fatti kollha jew jgħid biss parti mill-fatti li jkun jaf dwar il-każ li jkun ġie maħluf li jixhed dwaru.

51. F'dan il-każ, f'paġna 15 tal-proċess l-appellant jixhed li (minkejja li kien ħa l-ġurament li jgħid is-sewwa u s-sewwa kollu) huwa kien lest li jgħid il-verita, li jixhed dwar l-involviment ta' Vincent Muscat f'dan il-każ, iżda mhux ukoll li jixhed dwar l-involviment ta' terzi persuni li ħadu wkoll sehem f'dan il-każ minħabba li huwa kien qiegħed iħossu li kien hemm theddida reali. F'paġna 16, meta mistoqsi mill-Uffiċjal Prosekutur jekk kellux xi theddid li huwa ma rrapurtaħx, l-appellant jgħid li ma kienx hemm iżda hu personali kien jaf x'kien jista' jiġri. L-appellant baqa' jinsisti li ma jsemmix min kienu ż-żewġt kompliċi l-oħra li kienu involuti u dan wassal lil Qorti tal-Maġistrati (Malta) biex tieħu l-azzjoni relattiva.

52. Darren DEBONO mill-ewwel esprima r-riluttanza tiegħu li jixhed b'mod sħiħ u assolut mingħajr ma jħalli barra l-ebda dettall rilevanti:

> Mhux ħa nsemmi terzi persuni u lanqas ħa nirrispondi mistoqsijiet fuq terzi persuni. Li mhux qegħdin hawn akkużati fl-awla. M'hu ħa nsemmi lil ħadd. Jien għandi familja. Jien ili ħdax – il sena barra minn dan iċ-ċirku, maqtugħ minn dan it-taħwid u ma rridx li jkolli inkwiet mal-familja.

---

[15] Enfasi ta' din il-Qorti.

53. Il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) minnufih interveniet sabiex twissi lix-xhud appellant illi kemm-il darba huwa kien sejjer jixhed, huwa bħal kull xhud ieħor kellu jgħid il-verita u l-verita kollha. Din it-twissija hija tenniet diversi drabi hekk kif DEBONO baqa' sod fil-fehma tiegħu li jkun selettiv f'dak li kien sejjer jixhed:

Qorti: Sinjur, ieqaf mid-diskors u isma'. Ix-xhieda tiegħek trid tagħtiha sħiħa. Trid tgħid il-verita'...
Xhud: Il-verita'...
Qorti: Il-verita' kollha u l-verita' kollha ifisser kollha. Jekk hemm A, B u Ċ trid tgħid A, B u Ċ. Mhux tgħid A....

.../.....

Qorti: Alright? Il-verita' kollha tfisser li jekk hemm A, B u Ċ trid tgħid A, B u Ċ. Mhux A- jew forsi B u B ma nafx fejn hu u B insejtu. Trid tgħid il-verita' kollha u xejn ħlief il-verita' u għandi nwissik ukoll li jekk inti tonqos milli ssemmi parti mill-verita' jittieħdu passi kontrik u l-fatt li qiegħed bil-ġurament jittieħdu wkoll passi kontrik fuq sperġur. Fhimthom dawn l-affarijiet?

Xhud: Eh. Ħa nkun ċar. Dan li qed ngħidlek sur Maġistrat, jien miniex lest li nsemmi terzi persuni mhux qegħdin hawn. Miniex lest.

Qorti: Jekk it-terzi persuni huma parti mix-xhieda trid issemmihom.[16]

54. Illi wara li l-appellant ingħata l-ġurament, il-Prosekuzzjoni bdiet bl-eżami tiegħu u fost id-domandi li sarulu, l-Uffiċjal Prosekutur staqsa lil DEBONO min kienu dawk il-persuni, żewġ persuni oħra, li huwa kien qiegħed jirreferi għalihom bħala l-kompliċi tiegħu. **Ix-xhud pero' jidher li baqa' ma jridx jixhed fuq l-identita' ta' dawn il-persuni u kienet il-Qorti stess li nterveniet għaliex ħasset li hekk kien meħtieġ u ordnat lix-xhud sabiex isemmi min kienu dawk il-persuni li huwa kien qiegħed jirreferi għalihom bħala iż-żewġ kompliċi l-oħra:**

Xhud: Żewġ kompliċi oħra.
Qorti: Sur Debono. Min kienu t-tnejn l-oħra?
Xhud: Żewġ kompliċi oħra, sur Maġistrat.
Qorti: Taf min kienu?
Xhud: Żewġ kompliċi oħra.
Qorti: Sur Debono. Ser nerġa' inwissik.

[16] Enfasi ta' din il-Qorti.

55. Din il-Qorti tista' tifhem li jistgħu jqumu sitwazzjonijiet fejn persuna tibqa' ġġorr magħha t-toqol tal-piż tal-passat tagħha. Tifhem ukoll li min ikun involut f'ħajja ta' kriminalita jkun jaf sewwasew kif jaħsbu u jaġixxu l-persuni involuti miegħu f'dak il-qasam li fih kien involut; kif ukoll ikollu idea, piu o meno ċara u realistika, safejn dawn in-nies ikunu jistgħu jaslu. Iżda mill-banda l-oħra din hija preċiżament waħda mir-raġunijiet għaliex bniedem għandu jżomm lura milli jissieħeb f'għaqdiet kriminali jew f'attivitajiet kriminali. Id-dnub ma jorqodx u huwa verosimili li għada pitgħada dak li jkun ikollu jiġi wiċċ imb'wiċċ mar-realta kiefra u kerha ta' passat simili, fejn ikollu jagħmel il-kontijiet mal-passat tiegħu billi jkollu jħares dritt f'għajejn dik ir-realta kerha.

56. U hekk jidher li qiegħed jiġri f'dan il-każ. L-appellant itenni li d-deċiżjoni tiegħu li ma jsemmix il-persuni kollha involuti hija mnissla minn neċessita li huwa jħoss li jagħmel dan minħabba l-biża li huwa għandu minn xi att ta ritorsjoni jekk huwx jikxef fix-xiehda tiegħu lil persuni l-oħra li ħadu sehem f'dan il-hold-up. Din hija sitwazzjoni diffiċli immens għalih li taqbdu bejn il-martell u l-inkwina. Iżda l-Liġi hija ċara u ma tagħmilx distinzjonijiet. Jekk l-appellant iħoss din il-biża li huwa għandu – u li tista' wkoll tkun biża ġustifikata – tant hija kbira li teħtieġ li jingħata protezzjoni, allura huwa u familtu għandhom jingħataw il-protezzjoni li tista' tkun meħtieġa sabiex l-inkolumnita tiegħu u tal-familja tiegħu tiġi mħarsa mill-Istat.

57. Iżda mill-banda l-oħra l-Liġi ma tagħtihx jedd li huwa ma jixhedx il-verita kollha meta meħtieġ mill-Qorti. Dik il-ħaġa ma jistax jagħmilha. Ladarba huwa xhud kompetenti u kompellabbli, huwa marbut li jgħid is-sewwa, is-sewwa kollu u xejn ħlief is-sewwa. Fin-nuqqas, il-Qorti tal-Maġistrati tkun korretta li tmexxi fis-sensi tal-artikolu 522 tal-Kodiċi Kriminali u daqstant ieħor tista' tkun korretta l-azzjoni msemmija fl-artikolu 522(2) tal-Kodiċi Kriminali kontra tiegħu, jekk mhux ukoll, fil-każijiet kongruwi reati iżjed serji. F'dan il-każ ittieħdet l-azzjoni taħt l-artikolu 522(2) tal-Kodiċi Kriminali li kif spjegat iżjed il-fuq, kienet waħda li legalment u raġonevolment setgħet tittieħed.

58. Dan ukoll minħabba l-fatt li mhux biss il-Liġi Maltija ma tippermettix lil persuna tirrifjuta li tixhed is-sewwa kollu – anke f'każ fejn tħoss xi neċessita, iżda talli anke l-ġurisprudenza teskludi l-iskriminanti tal-istat tan-neċessita f'dan il-każ. Fil-fatt fl-appell kriminali **Il-Pulizija vs. Rita Portelli** deċiża mill-Qorti Kriminali f'sede appellanti nhar it-8 ta' Marzu 1948, għalkemm titratta xhieda

mogħtija f'kuntest ta' proċeduri ċivili, il-prinċipju legali de quo xorta jibqa' applikabbli *poenalibus* meta intqal li:

> Il-ligi tghid biss illi x-xhud ma jistax jigi mgieghel iwiegeb ghal mistoqsijiet meta t-twegiba ghalihom tkun tista' tassoggettah ghal process kriminali, u mhux ukoll illi l-Imhallef huwa obligat iwissi lix-xhud li jista' jitlob li ma jwegibx biex ma jinkriminax ruhu. Il-perikolu li johloq l-iskriminanti ta' l-istat ta' necessita' ma hux dak morali, imma dak materjali, li jaffetta l-hajja jew l-integrita' personali. Ghalhekk min jaghmel dikjarazzjoni gurata f'kawza civili fejn huwa parti, biex jevita l-perikolu li jikkomprometti ruhu, ma jistax jinvoka bhala skriminanti l-istat ta' necessita'.Teorija simili hija inkonciljabili mas-sistema multi, li jillimita l-istat ta' necessita' ghall-omicidji u offizi personali."

59. Minkejja l-intervent u l-insistenza tal-Qorti u saħansitra wara bosta twissijiet ċari fuq il-konsegwenza tal-fatt li ma riedx jixhed fir-rigward tal-identita' tal-persuni l-oħra li minbarra Vincent Muscat ukoll kienu involuti fil-hold up in kwistjoni, l-appellant DEBONO ma weġibx. Kien riżultat ta' dan l-akkadut li l-Qorti tal-Maġistrati (Malta) imbagħad ipproċediet skont id-dispożizzjonijiet tal-Artikolu 522(5) tal-Kodiċi Kriminali u ordnat li jittieħdu l-passi kriminali kontra l-appellant DEBONO.

60. Kif spjegat iżjed il-fuq, ma kienx hemm xejn irregolari fid-deċiżjoni tal-Qorti tal-Maġistrati (Malta) f'dan. B'hekk ma tistax tilqa' l-aggravju tal-appellant f'dan is-sens.

Ikkunsidrat

Analiżi tal-provi b'rabta mal-addebitu tar-reċediva miġjuba kontra l-appellant mertu tat-tieni aggravju tiegħu.

61. Illi biex il-Qorti ta' Ġustizzja Kriminali tkun tista' tapplika l-effetti tar-reċidiva fil-konfront ta' persuna misjuba ħatja ta' delitt, dik il-Qorti qabel xejn tkun trid li ssib lil dik il-persuna bħala li tkun reċidiva flewwel lok. Iż-żieda fil-piena hija effett tar-reċidiva u mhux il-kawża. U ġaladarba ż-żieda hija effett tar-reċidiva, biex dak l-effett ikun jista' jiġi fis-seħħ, jeħtieġ li qabel xejn il-kawża tiegħu – jiġifieri r-reċidiva - tkun pruvata. L-effett tar-reċidiva jista' jġib miegħu konsegwenzi serji fuq l-imputat in kwantu Qorti ta' Ġustizzja Kriminali tkun tista' żżidlu l-piena ordinarjament imposta mill-Liġi għal dik li tkun stabbilita bl-artikoli tal-Liġi regolanti l-effetti tar-reċidiva b'mod ġenerali jew speċjali.

62. Għalhekk l-addebitu tar-reċidiva ma jistax jitqies mill-Qrati ta' Ġustizzja Kriminali b'mod leġġer u dan peress li jekk pruvata, r-reċidiva tista' tħalli impatt serju fuq il-kwalita u l-kwantita tal-piena imponibbli fuq l-imputat. Qorti ta' Ġustizzja Kriminali ma tistax tassumi li persuna huwa reċidiv jew tqis imputat bħala reċidiv sempliċiment mad-daqqa t'għajn lejn il-fedina penali tiegħu – għalkemm din hija indikattiva tal-karattru tal-imputat u l-ġurisprudenza teżiġi li tittieħed in konsiderazzjoni f'kull każ meta tali Qorti tiġi biex teroga l-piena.

63. Iżda sabiex imputat jiġi ritenut legalment reċidiv – bil-konsegwenti potenzjal ta' żieda fil-piena ordinarja stabbilita għar-reat partikolari - il-Qrati ta' Ġustizzja Kriminali jridu jassiguraw li ċerti rekwiżiti stabbiliti mill-liġi u mill-ġurisprudenza jiġu soddisfatti. Fosthom hemm :

(i) Ir-reċidiva trid tiġi imputata u pruvata mill-istess Prosekuzzjoni bi provi lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni;

(ii) Ir-reċidiva tiġi pruvata billi tiġi preżentata kopja awtentika tas-sentenza li minnha tkun temana l-kundanna preċedenti.

(iii) Trid tiġi pruvata l-identiċita' tal-persuna imputata mal-persuna li tkun ġiet imsemmija fis-sentenza awtentika preżentata bi prova in reċidiva, billi inter alia jixhed dak li kien l-uffiċjal prosekutur fil-kawża deċiża u jikkonferma l-identita tal-imputat, jew billi jkun hemm prova biċ-ċertifikat tat-twelid jew tal-karta tal-identita jew minn dokument ieħor uffiċjali li minnu tkun tirriżulta l-identita tal-imputat, jew mill-konnotati tal-imputat imsemmija fis-sentenza awtentika preżentata u li tikkonferma l-identiċita tal-konnotati tal-persuna imputata mal-konnotati tal-persuna misjuba ħatja preċedentement mid-dokumenti li jkunu meħuda mill-proċess oriġinali.

(iv) **Għall-fini tal-artikoli 50** u 53 tal-Kodiċi Kriminali **huwa meħtieġ ukoll li tinġieb il-prova jekk il-piena tkunx ġiet maħfura jew skontata u f'dan is-sens tista' tinġieb prova dokumentarja jew viva voce tar-Reġistratur.**[17]

(v) F'kull każ tkun trid tinġieb il-prova li s-sentenza eżebita fl-atti in reċidiva kienet saret res iudicata billi jew li ma sarx appell minn dik is-sentenza jekk dik tkun sentenza tal-Qorti tal-Prim'Istanza jew fil-każ fejn ikun sar appell minn sentenza tal-Prim'Istanza tinġieb prova bis-sentenza awtentika tal-Qorti tal-Appell Kriminali jew b'digriet awtentiku ta' deżerzjoni tal-appell, inter alia

[17] Enfasi ta' din il-Qorti.

b'dikjarazzjoni ġuramentata tal-Uffiċjal Prosekutur partikolari jew tar-Reġistratur li jikkonfermaw li mill-istħarriġ tagħhom ikun jirriżulta li dik is-sentenza partikolari tkun għaddiet in ġudikat. Altrimenti f'każ fejn ma jkunx hemm prova li s-sentenza kundannatorja preċedenti kienet res iudicata, ma jkunx jista' jingħad b'sikurezza li persuna hekk imputata bir-reċidiva tkun fil-fatt reċidiva skont il-Liġi u dan peress li sakemm il-posizzjoni tal-persuna imputata ma tkunx ġiet kristallizzata bil-ġudikat, u tkun tista' għadha tinbidel fis-sentenza tal-Qorti tal-Appell Kriminali.

64. Illi jrriżulta kif l-addebitu tar-reċediva fil-konfront tal-appellant DEBONO ġie msejjes fuq is-sentenza tal-Qorti Kriminali esebita f'paġna 70 tal-atti proċesswali, mogħtija nhar is-6 ta' Jannar 2022. Għad li din il-Qorti taqbel mal-Qorti tal-Maġistrati (Malta) fejn din qieset li l-Prosekuzzjoni rnexxilha tipprova l-addebitu tar-reċidiva, mill-banda l-oħra l-Kodiċi Kriminali joħloq distinzjoni bejn ir-reċediva taħt l-Artikolu 49 u l-effetti tar-reċediva msemmi fl-Artikolu 50 tal-istess. Filwaqt li persuna tista' titqies reċediva ai termini tal-Artikolu 49 tal-Kodiċi Kriminali jekk jirriżultaw l-estremi msemmija f'dak l-artikolu, mill-banda l-oħra biex jiskattaw l-effetti tar-reċediva fuq il-quantum tal-piena ikun ukoll meħtieġ li jiġu sodisfatti d-disposizzjonijiet tal-Artikolu 50 tal-istess Kodiċi. F'dawn il-każijiet, iż-żieda fil-piena bi grad tkun tista' ssir jekk **jiġi ppruvat li dik il-piena tkun ġiet skontata jew maħfura.**

65. Issa, għad li l-Qorti tal-Maġistrati (Malta) kif ingħad kienet korretta li tqis lill-appellant bħala reċediv ai termini tal-Artikolu 49 tal-Kodiċi Kriminali, ma kienetx korretta fejn hija applikat iż-żieda bi grad skont l-Artikolu 50 tal-Kodiċi Kriminali u dan peress fid-data li ngħatat l-unika sentenza li saret il-prova tagħha fl-atti – ċjoe dik tas-s6 ta' Jannar 2022, il-piena imposta permezz ta' dik is-sentenza datata 6 ta' Jannar 2022 la kienet għadha ġiet skontata u wisq anqas ġiet maħfura.

Ikkunsidrat

66. In kwantu għall-piena inflitta mill-Qorti tal-Maġistrati, huwa prinċipju ormai stabbilt li f'materja ta' appell minn piena, sabiex Qorti tal-Appell tibdel il-piena li tkun erogat l-ewwel Qorti, dan tagħmlu biss fl-eventwalita' li jirriżultalha li tali piena tkun żbaljata fil-prinċipju jew manifestament eċċessiva. Hekk ġie mistqarr mill- Qorti tal-Appell Kriminali (Superjuri) fil-kawża fl-ismijiet **The Republic of Malta vs.**

Kandemir Meryem Nilgum and Kucuk Melek deċiża nhar il-25 t'Awissu 2005:

> It is clear that the first Court took into account all the mitigating as well as the aggravating circumstances of the case, and therefore the punishment awarded is neither wrong in principle nor manifestly excessive, even when taking into account the second and third grounds of appeal of appellant Melek. As is stated in Blackstone's Criminal Practice 2004 (supra):
>
> "The phrase 'wrong in principle or manifestly excessive' has traditionally been accepted as encapsulating the Court of Appeal's general approach. It conveys the idea that the Court of Appeal will not interfere merely because the Crown Court sentence is above that which their lordships as individuals would have imposed. The appellant must be able to show that the way he was dealt with was outside the broad range of penalties or other dispositions appropriate to the case. Thus in Nuttall (1908) 1 Cr App R 180, Channell J said, 'This court will...be reluctant to interfere with sentences which do not seem to it to be wrong in principle, though they may appear heavy to individual judges' (emphasis added). Similarly, in Gumbs (1926) 19 Cr App R 74, Lord Hewart CJ stated: '...that this court never interferes with the discretion of the court below merely on the ground that this court might have passed a somewhat different sentence; for this court to revise a sentence there must be some error in principle."
>
> Both Channell J in Nuttall and Lord Hewart CJ in Gumbs use the phrase 'wrong in principle'. In more recent cases too numerous to mention, the Court of Appeal has used (either additionally or alternatively to 'wrong in principle') words to the effect that the sentence was 'excessive' or 'manifestly excessive'. This does not, however, cast any doubt on Channell J's dictum that a sentence will not be reduced merely because it was on the severe side – an appeal will succeed only if the sentence was excessive in the sense of being outside the appropriate range for the offence and offender in question, as opposed to being merely more than the Court of Appeal itself would have passed." This is also the position that has been consistently taken by this Court, both in its superior as well as in its inferior jurisdiction.

42. Mill-banda l-oħra din il-Qorti trid tagħmel l-evalwazzjoni tagħha dwar jekk il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) applikatx piena li kienet manifestament eċċessiva meta wieħed jieħu kont ukoll tal- aspetti retributtivi u preventivi tas-sentenza emessa minnha. Kif intqal aktar il-fuq fl-appell Kandemir u li ġie wkoll imbagħad ribadit fl-appell superjuri **Ir-Repubbklika ta' Malta vs. Marco Zarb**, deċiża nhar il-15 ta' Diċembru 2005, din il-Qorti bħala Qorti ta' appell ma tiddisturbax is-sentenza mogħtija mill-Qorti tal-ewwel istanza sempliċiment għaliex kienet tippreskrivi piena li kienet għola minn dik li din il-Qorti kif komposta kienet kieku tagħti kieku kienet hi li qegħda teroga l-piena. Biex l-appell jirnexxi, kien meħtieġ li l- appellant juri li l-piena mogħtija mill-Qorti tal-

Maġistrati kienet toħroġ barra mill-parametri tal-piena jew miżuri applikabbli għall-każ. Din il-Qorti ma tinterferix ma pieni li ma jkunux jidhru li huma żbaljati fil-prinċipju, għalkemm ikunu jidhru li huma pieni ħorox għal xi Ġudikanti. Biex piena mogħtija minn Qorti tal-Ewwel Istanza tkun tista' tiġi mibdula jrid jiġi pruvat li kien hemm xi żball fil-prinċipju wara l-emanazzjoni ta' dik il-piena. Il-Qorti tal-Appell Kriminali fl-Ingilterra żviluppat ukoll il-kunċett ta' sindakabilita tal- piena tal-Qorti tal-Ewwel Istanza fil-każ li din tkun eċċessiva jew manifestament eċċessiva. Biss dan ma jfissirx li sempliċiment għax sentenza tkun tidher li hija fuq in-naħa aktar severa din tkun tissodisfa dan it-test tal-eċċessivita jew eċċessivita manifesta. Anzi dik il-Qorti ttenni li appell fuq tali piena jkun jista' jiġi milqugħ jekk jirriżulta li s-sentenza tkun barra l-parametri tal-piena li tkun applikabbli:
a. għall-offiża in kwistjoni u
a. għaċ-ċirkostanzi tal-ħati

u mhux għaliex tkun piena li tkun għola minn dik li kieku l-Qorti tal-Appell kienet teroga għall-każ in kwistjoni. Dawn il-prinċipji ġew ukoll imħadnin minn din il-Qorti, kolleġjalment komposta fis-**sentenza Ir-Repubblika ta' Malta vs Carmen Butler et** deċiża nhar is-26 ta' Frar 2009 fejn ġie mistqarr ukoll is-segwenti:

> Fil-verita`, dawn il-principji huma rifless tal-principju l-iehor li meta jkun hemm sentenza li tigi appellata mill-hati, il-Qorti tal-Appell Kriminali, bhala regola, ma tiddisturbax il-piena erogata mill-ewwel qorti sakemm dik il-piena ma tkunx manifestament sproporzjonata jew sakemm ma jirrizultax li l-ewwel qorti tkun naqset milli taghti importanza lil xi aspett partikolari tal-kaz (u anke, possibilment, lil xi cirkostanza sussegwenti ghas-sentenza ta' l-ewwel qorti) li kien jincidi b'mod partikolari fuq il- piena. S'intendi, kif diga` nghad, "sentencing is an art rather than a science" u wiehed ma jistax jippretendi xi precizjoni matematika jew identita` perfetta fit-tqabbil tal- fatti ta' kaz ma' iehor jew tal-piena erogata f'kaz ma' dik erogata f'kaz iehor.

67. Il-ġurisprudenza prevalenti f'dan il-kuntest, tgħallem li meta Qorti tiġi biex teroga piena trid tieħu kont taċ-ċirkostanzi kollha li jsawru l-każ, jiġifieri dawk tal-vitmi, l-interessi tal-komunita kollha kemm hi, kif ukoll dawk tal-ħati. F'dan is-sens, kemm il-ġurisprudenza lokali kif ukoll dik Ingliża tistabbilixxi li fl-eżerċiżżju ta' reviżjoni imħolli lilha, il-Qorti tal-Appell Kriminali trid tistħarreġ appell fuq il-piena inflitta kemm billi tqis iċ-ċirkostanzi kollha prevalenti li l-Qorti tal-Ewwel Istanza setgħet kienet f'qagħda li tara, kif ukoll, skont kif imsemmi fis-sentenza Butler tqis anke, possibilment, lil xi ċirkostanza sussegwenti għas-sentenza ta' l-ewwel qorti.

68. Magħdud dan kollu, din il-Qorti tqis li l-Qorti tal-Maġistrati (Malta) ma setgħetx legalment u raġonevolment iżżid il-piena stabbilita għar-reat taħt l-artikolu 522(2) tal-Kodiċi Kriminali bi grad meta f'dan il-każ kienu għadhom ma ġewx sodisfatti r-rekwiżiti msemmija fl-Artikolu 50 tal-Kodiċi Kriminali. B'hekk il-piena inflitta trid tiġi mibdula l-isfel biex tirrifletti din ir-realta legali marbuta biss ma' punt ta' dritt u mhux ma' xi kunsiderazzjonijiet oħra. Iżda mistqarr dan kollu xorta jibqa' l-fatt li illum il-ġurnata, wara l-patteġġjament li sar miegħu mill-Istat, l-appellant huwa obbligat bil-Liġi li jixhed is-sewwa, is-sewwa kollu u xejn ħlief is-sewwa, ġaladarba huwa ingħata l-piena maqbula u akkwista l-kapaċita li jixhed f'dak il-każ kontra Vincent Muscat u jista' jiġi meħtieġ mill-Qorti li jagħmel dan. Huwa ma jistax jinvoka l-iskriminanti tal-istat ta' neċessita f'din l-istanza biex ma jixhedx jew jixhed biss parti mill-istorja billi jħalli dettalji rilevanti barra in kwantu l-ġurisprudenza teskludih f'każ bħal dan milli jagħmel hekk. Jekk għandu biża' raġonevoli għall-inkolumnita tiegħu jew ta' familtu huwa għandu jitlob – u jingħata – il-protezzjoni kollha li tkun meħtieġa kontra l-possibilita' ta' ritorsjonijiet kontra tiegħu jew il-familja tiegħu minn terzi persuni malintenzjonati. Iżda ma jistax dan iżommu lura milli jixhed u jagħti dawl sħiħ fuq dak li huwa jiġi mitlub li jixhed dwaru mill-Qorti kompetenti. Kull darba li jonqos milli jixhed huwa jkun qiegħed jonqos milli jwettaq dak li huwa issa obbligat li jagħmel bil-Liġi. Il-fatt li huwa naqas milli jixhed is-sewwa u s-sewwa kollu meta meħtieġ jagħmel dan mill-Qorti huwa fatt gravi ħafna li jxekkel l-amministrazzjoni tal-ġustizzja. B'hekk il-piena li għandha tiġi inflitta stabbilita fl-artikolu 522(2) tal-Kodiċi Kriminali għandha wkoll tirrifletti s-serjeta ta' dak li seħħ f'dan il-każ u sejra tiġi mibdula fil-massimu li l-Liġi tista' tippermetti.

DECIDE

Għaldaqstant, din il-Qorti tiddeċiedi dan l-appell billi:

i) Tikkonferma s-sentenza appellata f'dik il-parti fejn sabet lill-appellant ħati tal-ewwel imputazzjoni miġjuba kontra tiegħu;

filwaqt li :

ii) **Tħassar is-sentenza appellata f'dik il-parti fejn sabitu ħati tal-addebitu tar-reċediva fis-sensi kemm tal-artikolu 49 kif ukoll tal-artikolu 50 tal-Kodiċi Kriminali biex b'hekk bis-saħħa ta' din is-sentenza l-appellant għandu jiġi meqjus li huwa reċidiv biss fis-sensi tal-artikolu 49 tal-Kodiċi Kriminali;**

iii) **Tħassar is-sentenza appellata f'dik il-parti li tikkonċerna l-piena ta' priġunerija sabiex minflok il-piena ta' sitt xhur priġunerija din il-Qorti timponi l-piena ta' <u>tlett xhur priġunerija</u>;**

iv) **U salv għal dak mistqarr iżjed il-fuq, tikkonferma s-sentenza appellata fil-bqija.**

Aaron M. Bugeja
Imħallef